

Ўзбекистонда таълимни самарадорлигини ошириш ва камбағалликни қисқартириш бўйича айрим тавсиялар

Саидахроп Саидахмедович Ғуломов	Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган фан арбоби, академик
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев	Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти профессори, иқтисодиёт фанлари доктори
Annotatsiya	Мазкур мақолада Ўзбекистоннинг иқтисодини ва талиминин камчиликларини илдизлари таҳлил қилиниб, камбағалликни қисқартириш йўллари берилган. Мамлакатимизда камбағалликни қисқартириш учун таълимни самарадорлигининг оширилишига ва уни инноватсион рақамли технологияларни ишга солишга катта эътибор қаратиш йўлларининг ҳам аниқ тавсиялари берилган. Ушбу тавсияларнинг амалиётга жорий қилиниши Янги Ўзбекистонда ишсизликни, камбағалликни ва бюджет танқислигини қисқартиришга, ақлий меҳнатни ривожлантириб, копияларини экспорт қилишга ва ташқи қарзни қисқартиришга муносиб хизмат қилиши мумкин.
Kalit soʻzlar:	Янги Ўзбекистон, Инсон ақлий капитали ва ақлий меҳнат унумдорлиги, таълим самарадорлиги, ўқувчилар ва ўқитувчилар янги вазифалари, камбағалликни қисқартириш, даромад, бойлик, ИТ ва рақамли тадбиркорлик, Фриланс ва масофадан хорижда ишлаш.

Мамлакатимизда Учинчи Ренесанс пайдеворининг қўйилиши ҳам, “Ўзбекистон - 2030” стратегиясида кўзда тутилган вазифаларнинг бажарилиши ҳам, Янги Ўзбекистоннинг шаклланиши ҳам пировардида илм-фаннинг ривожланиши, таълим сифати ва самарадорлигининг оширилишига боғлиқ. Бу бўйича мамлакатимизда анча ижобий ишлар амалга оширилмоқда.

Иқтисодиёт ва молия вазирлиги сайтида маълумотларга қараганда, 2022 йилда 28% ишчиларнинг иш ҳақи 1 млн сўмгача, 24,5% - 2 млн сўмгача ва 24,8% - 4 млн сўмдан ошади. Бундай миқдордаги даромадлар аҳолининг озиқ-овқат, доридармон ва турли коммунал тўловларга етмаслиги шундай кўриниб турибди. Аҳолининг бу даражадаги кам даромадлилиги мамлакатимизда кенг қўламда

тадбиркорликни ривожланишга ҳам катта тўсиқ бўлиб келмоқда. Истеъмолдан ортмаган маблағ билан қандай қўшимча тирикчилик қилиш мумкин. Ҳукуматимиз 4 миллионга яқин аҳолини камбағалчиликдан чиқариш дастурларини ишлаб чиқиб, катта харажатлар қилиб, давлат бюджети таънқисликка учраётди.

2017 йилдан бошлаб абитуриентларни ёзги тестни имтихонлари марказлаштириб, шаффоф ва холис ташкил қилгандан кейин 2022, 2023 ва 2024 йилларда абитуриентларнинг тўплаган балларининг кўрсаткичлари анча пасайиб кетиб, мактаб таълимини зайифлиги кўриниб қолди (айниқса, тестлар халаро стандартларга риоя қилиш бошлагани учун). Шу йилларда тест топширган абитуриентларнинг 50 %дан пастроғи 56,7 минимум баллга ҳам эга бўлишмади. 2022 йилдаги халқаро тестларда ҳам Ўзбекистон охириги ўринларни эгаллади.

Амалдаги маълумотларга қараганда 100 минга яқин олий маълумотли дипломга эга бўлган кишилар ишсизлиги қайд этилган. 500 минг нафарга яқин бакалавр ва магистр бир мутахасислик бўйича битириб, бутунлай бошқа қасбда ишламоқда (бу маълумотлар яна қўшимча таҳлил талаб этади). Буларнинг 6 йиллик ўқиган вақти ва тўлаган контракт пули бекор кетиб, қанча йилда қайтиши ҳам номаълум. Ушбу ҳолат ҳам камбағалларнинг кўпайишига яна бир омил бўлиб ҳисобланади. қишлоқдагилар ҳам болам ўқисин деб, мол- мулкни ва сигирлару, қўйларини сотиб, контракт тўламоқда. Агар улар мақсадли ўқимаса, битирганидан кейин ишга жойлаша олмаса ушбу тўловларни қайтариш ҳам бироз мураккаблашади. Бу яна камбағалликни келтириб чиқаради. Бундай таълимнинг натижаси камбағалларни янада кўпайтиради. Шу жиҳатдан мазкур мавзу бугунги кунда ўта долзарб ҳисобланади.

Тадқиқот методологияси. Ўзбекистонни ривожлантириш ва камбағалликни қисқартириш бўйича айрим тавсияларни ишлаб чиқиш жараёнида мантикий таҳлил, таҳлил ва синтез, миқдор ва сифат, индукция ва дедукция, макон ва замон каби услуб ва ёндошувлардан фойдаланилган.

Таҳлил ва натижалар. Бугунги кунда мамлакатимиз олдида улкан вазифалар турибди. Буларга Янги Ўзбекистонни шакллантириш, учинчи Ренесанс пайдоворини кўриш, “Ўзбекистон - 2030” стратегиясида кўзда тутилган мақсад ва вазифаларни бажариш каби масалалар киради. Ушбу вазифаларни амалга ошириш учун бир қанча ташкилий, иқтисодий, ижтимоий масалаларни ҳал қилишни тақозо қилади. Бундай ишларни паёнига етказиш учун ушбу соҳада қилиниши керак бўлган ишларимиз ҳам ҳали анчагина. Бундай тадбирлар, бизнинг фикримизча куйидагилардан иборат:

Биринчидан, мактабларда ўтиладиган фанларни замонавийлаштириш лозим, яъни керак бўлмайдиган фанларни 2 баробар соатларини қисқартириб, 11 йилда ИЕЛТСни 7 балл билан чиқариш чораларини кўриш керак. Қадимдан, тил билган эл билади, деган гап бор. Бугунги интегратсиялашган даврда ушбу масала янада долзарб масалалардан бирига айланди.

Иккинчидан, бугунги дунё миқёсида рақамлаштириш жараёнлари авж олиб турган паллада ўқувчиларни 11 йилда мактабда 2та дастурий тилни мукаммал ўрганишга мажбурлаш керак. Бундай билимга эга бўлган болалар Фриланс сифатида масофадан бутун дунё мамлакатларига ишга жойлашиши мумкин. Ушбу

йўл билан ўз юртида туриб интеллектуал мулкни миллионлаб копиясини экспорт қилиш орқали ёшлар ишсизликни қисқартиради ва аҳолини даромадларини оширади, бюджетимизни танқислигини қисқартиради ва экспорт-импорт салдосини балансини ижобий қилади. Энг муҳими ёшларимиз ота-онасини бағрида бўлиб, маънавияти ва саломатлиги сақланади. Оила харажатлари қисқариб, йўл қирага, бегона давлатда яшаш, овқатланиш, тиббиёт ва болаларини ўқиш пуллари, хар хил тўловлар ва солиқлар пуллари Ўзбекистон бюджетига тушади!

Учинчидан, болаларни тарбиялашни ва ўқитишни боғчадан бошлаш керак. Боғчада болаларни 3 ёшдан бошлаб чет тилларига ўргатишни бошлаш мақсадга мувофиқ. Болалар боғчадаёқ она тили билан бирга камида яна 2 та тилни бемалол гаплашадиган бўлиши лозим. Чунки ушбу ёшда болалар нимани ўргатсангиз тез ўрганади ва хотирада абадий умр бўйи мухирланиб қолади. Тажриба шуни кўрсададики, ёзишни ва ўқишни билмайдиган 1 ёшли болани англиядаги оилага қўйилса, бир йилга қолмай ўзбек боласи инглиз тилида бемалол гаплаша олади. Бошқа тилларда ҳам худди шундай. Шу туфайли боғчаларда шу моделдан фойдаланишимиз мақсадга мувофиқ. Бу бўйича интернетда ёш болаларга инглиз тили ўқитиш бўйича жуда кўплаб дастурлар бор. Дунё тажрибасида Индия вақтинча инглиз тилини иккинчи давлат тили деб эълон қилганлиги натижасида ўзи ҳам ривожланиш билан бирга ривожланган давлатларда энг буюк ва бой дастурчилар ҳамда давлат арбоблири етишиб чиққан. Ҳиндистонликлар бирорта давлатда инглиз тилини билганлиги туфайли тил билан боғлиқ муаммога дуч келмайди. Ҳозирги кунда боғчаларимизда болаларга керак бўлмайдиган ахборотларни берилмаслик чораларини кўриш лозим. Мияни ортиқча нокерак ахборотлар билан тўлдиришга ҳеч қандай зарурият йўқ.

Тўртинчидан, боғча ва мактабда олинган таълим олий таълим пайдевори ҳисобланади. Агар биз педагогика мутахасислигига кам балли олган қобилиятсиз абитуриентларни олсак (супер контракт асосида), таълим сифатининг янада пасайиши бошланади. Тестни ташкил қилишни холис қилгандан кейин 2022, 2023 ва 2024 йилларда абитуриентларнинг тўплаган балларининг кўрсаткичлари анча пасайиб кетди. Шу йилларда тест топширган абитуриентларнинг 50 %дан кўпроғи 56,7 минимум баллдан ҳам паст олганларига ҳамма гувоҳ. Шунинг учун хар бир мутахасисликка турдош қилиб, албатта педагогика мутахасислигини кўшиш керак (ахир мактабда барча абитуриентлар асосан бир хил дастурдан ўқиганку). Шунда дипломатия ва юридик университетлари каби илғор олий ўқув юртларига кира олмаган, қобилиятли абитуриентлар 180 ва ундан кўп балл тўплаган ҳолда Педагогика таълимига жалб этилади (умуман педагогика мутахасисликларига 100 балдан паст абитуриентларни олиб бўлмайди). Бундай қондани амалиётга жорий қилиш механизмларини ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ. Чунки улар 56,7 баллдан паст тўплаган абитуриентларга нисбатан қобилиятлилиги билан ўқувчиларга намуна бўлади ва узлуксиз таълим тизимини сифатини ошираолади. Педагогика йўналишини аъло баҳоларга битириб педагогик касбида ишлаганларга бир минг доллардан ошиқ иш ҳақи тўланса педагогларга катта мативатсия (рағбат). 56,7 дан паст балл билан ўқишга кирган ва ўртача ўқиб битирган

педагогларга бюджетдан минг доллар иш ҳақи тўлаш кутилган самарани бермайди.

Бешинчидан, мамлакатимиз аҳолисини камбағалликдан чиқариш учун биричи галда ойлик маъошларини кўтариш лозим бўлмоқда. Иқтисодиёт ва молия вазирлиги сайтида келтирилган маълумотларга қараганда бюджет ва нодавлат ташкилотларида

1,0 млн сўмгача иш ҳақи оладиган ходимларнинг улуши 28,0 %ни ташкил қилади. 1,0 млн.дан 2,0 млн. сўмгача ойлик оладиганларнинг улуши 24,6 % ни ташкил қилади. 2,0 млн. сўмдан 4,0 млн. сўмгача ойлик оладиганларнинг улуши 25,2 %ни ташкил қилади. 4,0 млн сўмдан 5,5 млн сўмгача ойлик оладиганлар улуши 9,3 %ни ташкил қилади . Кўриниб турибдики, ушбу ҳолат банд аҳолининг ҳам бир қисми камбағаллик чегарасидан чиқа олган эмас. Ўзбекистонда аҳолининг даромадларини ойлик маъошини оиладаги аҳоли жон бошига ҳисоблаш лозим бўлади. Чунки битта оилада 1 киши ишлайди ва бунда 3-5 киши яшайди. Айрим оилаларда бир киши ишлаб катта пул топиши мумкин. Аммо бунда 5-7 нафар ва ундан ҳам кўпроқ кишилар яшаши мумкин. Бундай миқдордаги даромадлар аҳолининг озиқ-овқат, дори-дармон ва турли коммунал тўловларга етмаслиги шундай кўриниб турибди.. Истеъмолдан ортмаган маблағ билан қандай қилиб болаларини ўқиш учун контракт пулини тўлаши мумкинлиги ҳам биров мураккаб. Ҳозирги кунда таълим кредити жорий қилинган, аммо уни қайтариш масаласи ҳам қамбағал оилалар учун қийин кечмоқда. Чунки олий ўқув юртини битирган ҳамма талабалар бирданига ишга жойлашиб кета олган эмас. Камбағалчиликни қисқартириш ва бандлик Вазирлигининг маълумоти кўра бу йил олий таълимни тамомлаган 214 минг нафар битирувчилардан 126 минг нафари ёки 58,9 % ҳали иш топиб, жойлаша олган эмас . Яъни 60 % га яқини олий таълимни битирганлар ҳали ишсиз . Булардан кўриниб турибдики, олий таълимга керакли мутахассисларни ўқитиш лозим бўлади. Шу билан бирга олий таълимда ўқиш жараёнида талабалар устозлари билан бирга кичик бизнес ва инноватсион фирмалар ташкил этиб (БМИ ва МД мавзуларини шу корхоналар билан боғлаб), ўзларини иш билан таъминлаб, ваҳлироқ даромад топишга ва контракт ҳаражатларини ўзлари қоплашга ўргатиш керак.

Олтинчидан, ОТМни битирувчи талабаларин хорижга катта маошга масофадан Фриланс сифатида ҳамкор давлатлар билан келишиб, ақлий меҳнатга асосланган ишга жойлаштириш тадбирларини ишлаб чиқиш лозим. Бунинг учун ушбу йўналишда Йўл Харитасини тузиб амалиётга жорий қилиш керак. Бу бўйича Хитой ва Индия моделини таажриба тариқасида ўрганиш лозим бўлади. Хорижий давлатларда шу йўл билан топилган даромадларнинг 70-80 % Ўзбекистондаги оиласига келади. Бундан ташқари камбағал оилаларнинг болаларини ўқишига молиявий имканият яратиш ва тадбиркорликни рағбатлантириш учун Европа моделидан фойдаланиш ҳам мумкин. Европа моделида, асосан аҳолини қўллаб-қувватлашади. Мазкур давлатларда аҳоли даромадлари ойига \$3-5 минг долларни ташкил қилади. Ривожланган мамлакатларда аҳолидаги катта пулларини камбағалликни қисқартиришга жалб қилиш учун, тадбиркорлар ўша ортиқча пулларни ишлатиш йўли билан камбағалларни иш билан таъминлаб, эҳтиёжини қондириш даражасига олиб келади ва шу йўл билан камбағалликдан чиқаришга

ёрдам беради. Ривожланган мамлакатларда аҳолидаги катта пуллари олиш учун, тадбиркорлар рақобатда инноватсиялар орқали сифатини яхшилаб, истеъмолчиларни эҳтиёжини қондиришга ва ўз даромадларини оширишга курашади! Қишлоқ жойлардаги кичик бизнесни ривожлантириб, ҳар бир қарич жойдан самарали фойдаланиш эвазига, қамбағал оилаларда болаларини ўқитишга молиявий имконияти яратилади.

Еттинчидан, мамлакатимизда 2020 йилда тасдиқланган "Рақамли Ўзбекистон-2030" стратегияларидаги 1 млн дастурчини, улар ҳар туманда очилган 205 та ИТ мактабларда тез тайёрлаб, масофадан онлайн "Фриланс" йўналишида хорижга ишга жойлаб, хориждан Бюджетимизга валюта жалб қилиб, уни дефицит ҳолатидан чиқариб, қамбағалчиликни қисқартириш ҳам лозим бўлади. Муҳтарам Президентимиз Рақамли технологиялар Вазирлигига борганларида ҳар маҳаллада 2 нафардан дастурчи тайёрлаш топшириғини бердилар. Шунингдек олиш лозимки, дастурчилар мамлакатимизда бир ойига \$3-5 минг доллар иш ҳақи олиши мумкин. Булар нафақат мамлакатимизда, балки шу ерда туриб хорижий мамлакатларда ҳам 2-5 баробар баландроқ иш ҳақи билан дастурчилик қилиши мумкин бўлади, агар мактабда мукамал 2 та дастурий маҳсулотларни ва хорижий тилларни ўргатишса, айниқса, мактабда 11 йилда ИЕЛТСни 7 балл олиб тайёрланса, олий таълимда катта контракт пулини ўзи тўлаб, ўқиш билан бирга муносиб ишга жойлашиб олишлари мумкин бўлади. Муҳтарам Президентимиз 2 курсдан талабаларни иш билан таъминлаган бизнесга солиқ имтиёзларини бервотдилар.

Саккизинчидан, 2020 йил октябр ойида Жаҳон иқтисодий форуми "Келажак касблари" тўғрисида маълумот берган эди. Унда 2025 йилга келиб, одамлар ва компютерлар ўртасидаги меҳнат тақсимотини ўзгариши туфайли янги рақамли (масофадан) иш ўринлари (97 миллион) яратилишига ҳамда айрим касблар қисқаришига (85 миллион) олиб келиши кўрсатиб ўтилган эди. Биз ҳам бу хориждаги 97 млн. янги иш ўринларини яхшилаб ўрганиб, битирувчи талабаларимизни масофадан онлайн хорижга юқори иш ҳақи билан жойлаштириб, қамбағалчиликни қисқартиришимиз лозим бўлади. Кўриниб турибдики, инсон ақлий капиталини шакллантириб, улардан интеллектуал маҳсулот етиштиришга йўналтириш ва бу маҳсулотларни ватанида туриб хорижга миллионлаб копиясини экспорт қилишгача бўлган жараёнларни кўриш мумкин бўлади.

Тўққизинчидан, тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш бир томонлама қулай, чунки улар янги иш ўринларини яратади ва мос равишда бандлик масаласини биров яхшилаш имкониятини беради. Аммо аҳоли даромади паст бўлиб, тегишли маблағи бўлмаса, тадбиркор яратган инноватсион товарларини улар томонидан харид қилиш биров мураккаб бўлиб қолади. Натижада улар ишлаб чиққан маҳсулотларни сотиш ҳам биров қийин бўлади. Чунки, ҳамма маҳсулотни экспорт қилишнинг ҳам имконияти бўлмаса, иқтисодиётнинг ривожланиши ҳам қийинлашиб қолади. Аҳолининг бу даражадаги кам даромадли эканлиги (бу ҳақда юқорида иқтисодиёт ва молия вазирлигини рақамлари келтирилган) мамлакатимизда кенг кўламда тадбиркорликни ривожланишга ҳам катта тўсиқ бўлиб келмоқда. Бугунги кунда энг долзарб масалалардан бири оилавий

даромадларни кўпайтириб, ҳар бир оилани камбағалликдан чиқариш лозим бўлади. Оилавий тадбиркорликда ҳам барча маҳсулотларни сифатли ва дунё бозорида рақобатбардош бўла оладиган даражада ишлаб чиқариш лозим бўлади. Бундай маҳсулотларнинг харидори нафақт мамлакатимизда, балки хорижий мамлакатларда ҳам кўп бўлади.

Ўнинчидан, маълумки мамлакатимизда Президентимиз ташаббуси билан абитуриентларнинг кириш тестларини марказлаштириб, шаффоф ва одил қилинди. Лекин паст балл олган (20-30 балл) абитуриентлар ҳам супер контрактни тўлаб, иқтидорли студентлар билан ўқиб, бир вақтда битирмоқдалар. Ўқий олмайдиган абитуриентлар ҳам суперконтракт тўлаб ўқийдиган бўлса, уларнинг савияси юқори балл олганлар билан тенг кела олмайди. Аммо иккаласига ҳам бир хил ўқиш муддатида бир хил диплом берилмоқда. Буни ҳам тартибга солиб, биринчи босқичда суперконтракнинг ҳам қуйи чегарасини белгилаб қўйиш керак. Келажакда бундай ўқишдан умуман воз кечиш кераклигини ҳам ўйлаб кўриш керак. Энди супер контракт асосида ўқишга кирган талабаларни алоҳида ўқитиб, балига қараб, ўқиш йиллини кўпайтириб (масалан бакалавр ўқиши абитуриентни балини пастлигига қараб, 4 йилдан 6-7 йилга ошириб) ва ўқитувчиларига ҳам суперконтракт пулидан кўпроқ иш ҳақи тўлаш тажриба қилиб кўриш мақсадга мувофиқ, деб ўйлаймиз.

Ўн биринчидан, болаларимизни мактабдан бошлаб, унинг қобилиятини ўрганиш ва унинг қайси соҳага интилишини аниқлаб, уни айнан шу йўналиш бўйича ўқитиб, қобилиятини ривожлантириш ва қобилиятига лойиқ касбга ишга жойлаш орқали ҳалол йўл билан бой бўлишни ўргатишимиз лозим. Бу ўргатувчи ва ўрганувчи инсонларнинг қўлидан келади. Чунки циркда ҳар бир жониворга ўзининг қобилиятидан келиб чиқиб, дрессировка қилиб, шунга лойиқ актракцион берилиб, катта пул ишлашади. Лекин қўйларни ва сизирларни дрессировка қилиш бефойда экан. Чунки уларнинг ўргатиш жуда мураккаб экан. Агар болани қобилиятини соҳасини ёшлигидан (боғчадан) аниқлаб, шу соҳа бўйича ўқийдиган бўлса, болалар асаби бузилмай саломатлигини йўқотмайди, қобилияти соҳасидаги фанларни хурсадлик билан тез ўзлаштиради ва турмушида омадли бўлади. Бундай болаларни ўзларининг йўналишларидаги фанларни кўпайтириб, шу касбга керак бўлмайдиган фанларни соатларини қисқартириш йўлига ҳам ўтиш лозим, деб ҳисолбаймиз. Болаларни мактабдан бошлаб, қобилияти ва қизиқишига қараб тегишли соҳасини бўйича ўқитиб, ривожлантириб, қобилияти бўйича ишга жойлаб, самарали ишлатиб, бой бўлишга ўргатишимиз ҳам мақсадга мувофиқдир.

Ўн иккинчидан, мамлакатимизда хорижий ОТМ ва факултетларининг очилиши ижобий. Аммо улар юқори контракт билан болаларимизни ўқитиб, тегишли маблағларни конвертатсия қилиб, валютани олиб чиқиб кетмоқда. Шу тариқа валюта захирамизнинг бир қисми ташқарига чиқиб кетиши билан камайиб бормоқда. Бу масалани ҳам жиддий ўйлаб кўриш керак. Хорижий олий ўқув юртларига шунчаки диплом олиш учун эмас, балки ҳақиқий билим олиш учун ўқиши керак. ОТМ битирувчиларининг ишга жойлашуви, унинг ретингида ҳал қилувчи кўрсаткич бўлиши лозим. Шундагина таълим мақсадли йўналишга эга бўлади.

Ўн учинчидан, мактабларга ва олий таълим муассасаларига ҳам хорижий ўқитувчиларни кўплаб жалб қилинмоқда. Уларга юқори ойлик маъоши тўланади. Аммо таълим сифати кескин фарқ қилмайди. Бунинг ўрнига ўзимизнинг ўқитувчиларга алоҳида шартларни қўйиб, бажарган иши бўйича ўша маблағни устама қилиб тўланса, фикримизча, самараси катта бўлади. Айрим ҳолларда хорижлик ўқитувчиларнинг айримлари дарсга келмайди. Буларнинг ўрнига ўзимизнинг ўқитувчилар дарс беришади. Шу туфайли хориждан доимий ишлашга ўқитувчиларни жалб қилишдан кўра ўзимизнинг ўқитувчиларимизни хорижга бориб малака ошириб келгани маъқул, деб ўйлаймиз.

Ўн тўртинчидан, эндиликда меҳнат мигратсиясига ҳам муносабатни ўзгартириш керак. Бирорта касби йўқ тилни билмайдиган фуқароларимизни хорижга ишга чиқармаслик лозим. Уларни хорижда бўш иш жойи бор (иложи бўлса, ақлий меҳнатга) касбга ўргатиш ва ўша малакат тилини ҳам ўргатган ҳолда чиқариш керак. Буларни бепул ўқитиш лозим. Чунки уларнинг тегишли маблағи бўлмаслиги мумкин. Улар хорижда ақлий меҳнатда ишласа, мамлакатимизга валюта тушириш орқали давлатнинг харажатларини бир неча баробарга қопланади. Муҳими, миллат шани ҳам сақланиб қолади. Ўзбекистонликлар саводсиз, ҳеч нарсани билмайди, фақат “қора” меҳнатга ярайди бўлар, деган салбий тамғалар ҳам олиб ташланади.

Ўн бешинчидан, мамлакатимизда хусуий олий таълимнинг кўпайгани ва унга қабулнинг ошгани туфайли кўп яхши педагоглар хусусий университетлар ва филиалларга ўтиб кетаётганлиги учун давлат олий таълим муассасаларида маълум даражада таълим сифатининг тушиб бориш хавфи туғулмоқда. Натижада малакали педагоглар танқислиги ҳам ошиб бормоқда. Барча мутахассисликлардан тегишли педагоглар етишмаётганлиги туфайли, бир қанча фанлардан ўриндошлик асосида дарс берилмоқда. Табиийки, бундай ҳолда ҳам сифат кутилган даражада бўлмайди.

Ўн олтинчидан, етакчи магистратура мутахассисликларини ўз мутахассисликлари билан бирга олий таълимда педагогик қиладиган соҳани ҳам ўргатиш лозим бўлади. Бунинг учун энг иқтидорлиларини қобилятли талабаларни ажратиб олиб, улардан магистратуранинг янги йўналишларига мос педагогларни тайёрлашга ўқитиш лозим бўлади. Бунинг учун замонавий янги фанларнинг янги дастурлари ишлаб чиқилган ва улар тўлиқ ўқитиладиган бўлишлари лозим. Шундагина янги мутахассисларга мос педагоглар тайёр бўлади.

Янги Ўзбекистонда узлуксиз таълимга сифатли педагогик кадрларни тайёрлашга ягона ЙЎЛ ХАРИТА тузилиши лозим.

Ўн еттинчидан, Муҳтарам Президентимизни Янги Ўзбекистон учун янги шиорлари: “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади!”, деган ғояни 19 сентябр 2017 йилда БМТ ассамблеясида айтган эди. Бунда болаларимизни мактабдан бошлаб, қобилятини ўрганиш ва унинг қайси соҳага интилишини аниқлаб, уни айнан шу йўналиш бўйича ўқитиб, қобилятини ривожлантириш ва қобилятига лойиқ ишга жойлаш орқали ҳалол йўл билан бой бўлишни ўргатишимиз лозим. Демак таълимда билим бериш билан бирга энди билимни самарали ишлатиб, бой бўлишга ҳам ўргатишимиз керак, деган фикрни олға

сурган эди. Чунки, бола бирорта соҳани яхши кўриб шу соҳа бўйича ўқийдиган бўлса, бундай болаларни ўзларининг йўналишларидаги фанларни кўпайтириб, шу касбга керак бўлмайдиган фанларни қисқартириш йўлига ҳам ўтиш лозим, деб ҳисолбаймиз. Болаларни мактабдан бошлаб, унинг қизиқиши ва қобилиятини инobatга олиб, шу бўйича ўқитиб, ривожлантириб, қобилияти бўйича ишга жойлаб, самарали ишлатиб, бой бўлишга ўргатишимиз лозим. Агар ёшликдан бошлаб, болаларимизнинг қобилияти ва интилиши бўйича соҳасини аниқлаб, уни ривожлантириб, ундан фойдаланишга ўргатсак, ўқиш жараёнида замонавий стандартларга мослашиб боради.

Ўн саккизинчидан, яна бир муҳим жиҳат, Муҳтарам Президентимиз Рақамли технологиялар Вазирлигига борганларида ҳар маҳаллада 2 нафардан дастурчи тайёрлаш топшириғини бердилар. Натижада ҳар бир маҳаллада рақамлаштириш ва камбағалчиликни қисқартириш билан боғлиқ муаммолар ҳал қилинади. Аммо ушбу масала тизимли равишда бажарилиб улгурилган эмас. Шунини инобатга олиш лозимки, дастурчилар мамлакатларда бир ойига \$3-5 минг доллар (сўм эквивалентида) иш ҳақи олиши мумкин. Булар нафақат мамлакатимизда, балки шу ерда туриб масофадан фриланс хорижий мамлакатларда ҳам ишни қилиши мумкин.

Ўн тўққизинчидан, мамлакатимизда ёшлар ўртасида таълим-фан соҳаси бўйича кўплаб конкурслар ўтказиб туриш мақсадга мувофиқ. Бунда ёшларнинг саводхонлиги блан бирга ижодкорлигини ҳам инобатга олиш мақсадга мувофиқ. Конкурсда юқори ўринни эгаллаган болаларни ва уларнинг устозларини муносиб даражада рағбатлантириш лозим. Шунингдек, улар ишлаб чиққан ва яратган илмий ишланмаларни тижоратлаштириб, амалиётга жорий қилиб, ушбу жойдан ҳам тегишли гонарар ажратиш ҳам мақсадга мувофиқдир.

Йигирманчидан, Янги Ўзбекистонда халқимизни сифатли таълим орқали ақлий меҳнатга ўргатиш ва у орқали барча соҳаларда СИФАТни ошириш учун Йўл Харита тузиб, янги терминлар киритиш зарур: “Инсон ақлий капитали” ва “Инсон ақлий меҳнат унумдорлиги”, ҳамда Жисмоний меҳнат ўлчовлари(кг, литр, метр,...) билан бирга 1 млн. аҳолига қанча инноватсион Гоя ва инноватсиялар, стартаплар, янги дастурий маҳсулотлар, нуфузли халқаро журналларда мақалалар ва патентлар... статистик таҳлилини киритиш керак. Янги Ўзбекистонни дунёда тан олиниши фақат сифат,сифат ва яна сифат баландлиги билан белгиланади!

Хулоса қилиб айтганда, ушбу тавсияларимизнинг амалиётга жорий қилиниши мамлакатимизда ишсизликни, камбағалликни ва бюджет танқислигини қисқартиришга, ақлий меҳнатни копияларини экспор қилишга ва ташқи қарзни қисқартиришга муносиб хизмат қилган бўлар эди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Курпаяниди К. И. Digital yeconomy as a factor of activation of foreign yeconomic activity// Scientific-technical journal - 2022. - Т. 26. - №. 11-С. 129-133.
2. Хомидов, М. (2023). Analysis of the current state of innovation implementation in improving the competitiveness of industry. Назарий ва амалий тадқиқотлар халқаро журнаи, 3(2), 56-64.

3. Давидова Д. Т. Суғуртада ахборот коммуникация технологиялари ва улардан фойдаланиш мезонлари //моделс анд метҳодс фор инсреасинг тхе еффисиенсй оф инновативе ресеарч. – 2023. – Т. 2. – №. 23. – С. 56-62.

4. Мамаев Б.Н. Рақамли технологиялардан фойдаланган ҳолда рақамли маркетинг элементидан бири интернет-рекламадан фойдаланишнинг тенденциялари вол. 1 но. 8 (2022): Ўзбекистонда фанлараро инновациялар ва илмий тадқиқотлар журналі /

5. Мамаев Б.Н. Ўзбекистонда инвестицион муҳит жозибadorлигини таъминлашнинг ўзига хос жиҳатлари, International scientific journal “Interpretation and researches” Volume 1 issue 20 | ISSN: 2181-4163 | UIF-2023: 8.2